

МИЛЕНА МАРКОВИЋ

БРОД ЗА ЛУТКЕ

**НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ БИТОЉ
(СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА)**

ЧЕТВРТАК, 30. МАЈ

MILENA MARKOVIĆ

BOAT FOR DOLLS

**NATIONAL THEATRE IN BITOLA
(NORTH MACEDONIA)**

THURSDAY, 30TH MAY

Режија: КОКАН МЛАДЕНОВИЋ
Превод на српски и драматургија: БИЉАНА КРАЈЧЕВСКА
Сценографија: ВАЛЕНТИН СВЕТОЗАРЕВ
Костимографија: АЛЕКСАНДРА ПЕЦИЋ МЛАДЕНОВИЋ
Композитор: ДИМИТАР АНДОНОВСКИ
Кореографија: АНДРЕА КУЛЕШЕВИЋ
Видео пројекција: ВЛАДИМИР ПЕРЕЛОВСКИ,
ФИЛИП ОШАВКОВ

Director: KOKAN MLADENović
Translation from Serbian and dramaturge: BILJANA KRAJČEVSKA
Set design: VALENTIN SVETOZAREV
Costume designer: ALEXANDRA PEČIĆ – MLADENović
Composer: DIMITAR ANDONOVSKI
Choreographer: ANDREA KULEŠEVIĆ
Video projections: VLADIMIR PERELOVSKI,
FILIP OŠAVKOV

Улоге

Cast

Мала сестра, Алиса, Снежана, Марика: САНДРА ГРИБОВСКА
ИЛИЕВСКА
Златокоса, Палчица, Принцеза, Жена: ВИКТОРИЈА
СТЕПАНОВСКА ЈАНКУЛОВСКА
Вештица: ИЛИНА ЧОРЕВСКА
Велика сестра: КАТЕРИНА АНЕВСКА ДРАНГОВСКА
Мајка, Мама медвед: ВАЛЕНТИНА ГРАМОСЛИ
Тата медвед: ПЕТАР СПИРОВСКИ
Медведић – фино момче и Тата Жениног детета: МАРТИН
МИРЧЕВСКИ
Орао (истовремено) Орлић: НИКОЛА ПРОЈЧЕВСКИ
Патуљак Уча: МАРЈАН ГЕОРГИЕВСКИ
Патуљак Поспанко: ФИЛИП МИРЧЕВСКИ
Патуљак Љутко: ЖИВКО БОРИСОВСКИ
Жабац – познати уметник: ОГНЕН ДРАНГОВСКИ
Ловац – мецена: ПЕТАР ГОРКО
Јованче, Зец: НИКОЛА СТЕФАНОВ

The Little Sister, Alice, Snow White, Marika: SANDRA
GRYBOWSKA ILIEVSKA
Goldilocks, Paleshka, The Princess, The Woman: VICTORIA
STEPANOVSKA JANKULOVSKA
The Witch: ILINA ČOREVSKA
The Big Sister: KATERINA ANEVSKA DRANGOVSKA
The Children's Mother, The Mother Bear: VALENTINA GRAMOSLI
Father Bear: PETAR SPIROVSKI
The Bear – a fine boy and father of The Woman's child:
MARTIN MIRČEVSKI
The Eagle (and) the Young Eagle: NIKOLA PROJČEVSKI
Doc: MARJAN GEORGIEVSKI
Sleepy: FILIP MIRČEVSKI
Grumpy: ŽIVKO BORISOVSKI
The Frog – a famous artist: OGNEN DRANGOVSKI
The Hunter – patron: PETAR GORKO
Johnche, the rabbit: NIKOLA STEFANOV

Представа траје 1 сат и 50 минута.

The play is 1 hour and 50 minutes long

СПИСАТЕЉИЦА

Најлепше бајке немају поуку, јер оне овде не служе за утеху и за узбуђење – оне припремају за смрт. Само чудовишта и уметници ће преживети, о њима се говори и људи их се боје. Некада чак и они који су добро позиционирани на почетку, не побеђују, већ они који имају нешто чудесно. Управо зато постоји уметница у овој драми. Она има нешто чудесно у себи. Осим што је чудо, она је и чудовиште.

МИЛЕНА МАРКОВИЋ

Ко је Милена Марковић? Рођена је 9. априла 1974. у Београду. Дипломирала је на Факултету драмских уметности, на одсеку Драматургија, где данас предаје. На себе је скренула пажњу још дипломском представом *Павиљони*, која је почетком новог миленијума премијерно изведена у Југословенском драмском позоришту у режији Алисе Стојановић. Драма је извођена и у Љубљани и Бечу.

фото: Милан Стојић

После *Павиљона*, још једна Миленина драма *Шине* постављена је на сцену ЈДП-а у режији Слободана Унковског. Комад *Шума блиста* премијерно је изведен у циришком театру Шауспилхаус 2004, да би две године касније био постављен и у Атељеу 212 у режији Томија Јанежича. За драме *Наход Симеон* и *Брод за лушке*, које су игрane у Српском народном позоришту, добила је Стеријине награде, као и за *Змајеубице*, изведене у ЈДП-у.

– На почетку моје каријере, после *Павиљона*, одмах су ме ставили у кутију која се мени никако није свидела, у кутију београдског, тачније новобеоградског сленга, па сам гледала да урадим нешто потпуно другачије и урадила сам *Брод за лушке*, један доста крвав обред бајке са сонговима. И сваку следећу ствар коју бих радила било је: хајде сад нешто друго да пробам.

Потписала је и драме *Деца радости* и *Пет животија прешужно Милушина*, обе извођене у Атељеу 212, као и *Жицу* за Народно позориште Приштина, односно *Ливаду љуну шаме* коју је у Народно позоришту 2019. године поставила Јована Томић.

Миленине драме извођене су и у Немачкој, Мађарској, Француској, Америци, Јапану, Пољској...

Осим признања на Стеријином позорју овенчана је наградом за драмско стваралаштво „Борислав Михајловић Михиз“, те признањем „Тодор Манојловић“, наградама „Милош Црњански“, „Биљана Јовановић“, „Ђура Јакшић“, „Перо Деспота Стефана“, наградом за најбољи филмски сценарио на Фесту.

(nova.rs, 25. јануар 2023)

РЕДИТЕЉ

Брод за лушке Милене Марковић је прича о једној или свим женским судбинама, или свим људским судбинама – како жена доживљава свој живот као низ неостварених бајки. У догађајима свог живота препознаје образац бајки, оних стварних бајки које нас уче да живот није нимало леп, да у животу постоје и вештице и зли чаробњаци и опасна чудовишта и да све то може да нас чека у неким мрачним собама на крају ходника, на крају свега овога.

Сви смо у позицији да преиспитамо своје животе и мало нас је задовољно сопственим животом. Те бајке без срећног краја обележавају живот људи на овим просторима, овде где ми живимо, где се све дешавало после распада земље, са урушавањем економског и политичког система и створило нервозне, гладне и понижене људе који живе несрећан живот. То тражење смисла сопственог живота, у низу неостварања, нешто је што ову поезију Милене Марковић чини величанственом, и као књижевно и као сценско дело.

КОКАН МЛАДЕНОВИЋ (НИШ, 1970)

Дипломирао на Катедри за позоришну и радио режију Факултета драмских уметности у Београду, у класи Мирослава Беловића и Николе Јевтића (1995). Режирао разноврстан репертоар, са богатом палетом аутора, од античких, ренесанских, барокних, модерниста, до савременика (избор): Есхил (*Оковани Прометјеј*), Аристофан (*Лизистраша*), Шекспир

(Бојојављенска ноћ, Сан лећње ноћи, Укроћена торојад, Ромео и Јулија), Сервантес (Дон Кихот), Тирсо де Молина (Севилски заводник и камени тост), Бомарше (Фидарова женидба), Ибзен (Пер Гинт), Булгаков (Мајстор и Мартириша), Хармс (Случајеви), Мајаковски (Облак у њаншалонама), Мадач (Човекова трагедија), Ларс фон Трир (Дојвил), Горан Стефановски (Баханалије)... Режирао је дела готово свих значајних домаћих аутора различитих генерација: Александар Поповић (Развојни џуџ Боре шнајдера, Мрешћење шарана), Велимир Лукић (Афера недужне Анабеле), Слободан Селенић (Ружење народа у два дела), Вида Огњеновић (Како засмејати тосјодара, Је ли било кнежеве вече-ре), Душан Ковачевић (Марашонци шрче њочасни круџ, Балкански шћијун, Сабирни ценшар), Љубомир Симовић (Пушћујуће њозоришће Шойаловић), Маја Пелевић (Ја или неко друџи, Поморанџина кора, Последње девојчице), Милена Богавац (Јами дисћриџи)... Драматизовао или адаптирао дела Толкина, Горана Петровића, Слободана Селенића, Мирјане Новаковић, Иве Андрића, Дарка Цвијетића... Режирао мјузикле Чикаџо, Коса, Зона Замфорова. Често, поред режије, потписује и драматизацију или адаптацију дела. Био је уметнички директор Позоришта „Дадов“, стални редитељ и уметнички директор Народног позоришта у Сомбору, директор Дrame Народног позоришта Београд, управник Атељеа 212.

Његове представе су побеђивале на свим фестивалима професионалних позоришта у Србији као и на значајним фестивалима у Мађарској, Румунији, Босни и Херцеговини, Хрватској, Црној Гори, Македонији. Добитник је награде „Бојан Ступица“, Стеријиних награда: за режију – Јами дисћриџи (2018), Каролина Нојбер (2019), Последње девојчице (2022), за адаптацију – Афера недужне Анабеле (1998), Ружење народа у два дела (2000), за драматизацију – Ојсада цркве Свећој Сјаса (2002), Шиндлеров лифћи (2021), награда „Нови Тврђава театар“ (Дојвил, 2015) као и других значајних награда на фестивалима у Србији (Ужице, Јагодина, Вршац, Парафин, Неготин, Зајечар) и у региону.

РЕЧ ДРАМАТУРШКИЊЕ

Драма Брод за лућке на сцену доноси суштинске проблеме човека, његове страхове и егзистенцијална питања преузета из познатог контекста – бајке, где се, као што су то чинили антички трагичари с митом, постављају у нови дискурс поступно стичући нови идентитет. Као што сама ауторка каже: „Најлепше бајке немају поуку. Јер не служе овде за утеху и за узбуђење – оне припремају за смрт.“

Брод за лућке у седам заплета и седам различитих поставки односи се на седам инкарнација хероине и седам метаморфоза њеног пасивног женског принципа. Жељна искуства живота, девојчица отвара врата забрањене собе и одједном је препадно звери и њен сигуран свет се урушава – свет у којем мама лако тера „страхове“, а тата увек може послати сломљене играчке на бродићу за лутке на неко лепо место.

Ова је интимна прича о жени – жртви мале девојчице која бира да ћути сама или по савету, да занемари, да буде морално обезвређена јер је заслужила ово злостављање својим поступцима. Жена мења улоге и егзистенцијалне статусе невероватно брзо као Алиса са интензивном жељом да побегне из куће где се „осрамотиш кад те деда штита“: као Снежана – заведена средњошколка између хероина и оружја – мушки свет где је све оптерећено сексуалним услугама; као Златокоса, где се токсичност патријархата истиче највише, где као резултат видимо младог размаженог мушкарца који не може да живи без родитеља – и жена која је одговорна за рађање носи кривицу јер је из његовог доброг семена изникло „дефектно дете“; као Палчица која није могла добити принца љубећи стару жабу; тако и жена која нема јајнике и зато је обавезна да трпи Орла и његове хирове тако да је на крају Ивица и Марица посете у шуми; као Вештица – пропали уметник који ће завршити овај рад својом смрћу – чекајући да папирни бродић за лутке прође.

Биљана Крајчевска

ИЗ МЕДИЈА

ЖИВОТ НИЈЕ ЛЕПА ПРИЧА

На моменте брутално, али и даље театарски поетично редитељ Кокан Младеновић поставио је на сцену представу *Брод за лушке*, према награђиваном тексту Милене Марковић.

У извођењу ансамбла Народног позоришта у Битољу, на моменте и документаристичка, представа *Брод за лушке* прича је о жени и пустоши – не у конкретном стављању било кога само у позицију жртве, већ прича о усађеним очекивањима, моделима понашања, те и последицама личних избора.

ОДРАСТАЊЕ

И можда бајке, у њиховим срећним крајевима, могу да буду иницијација или нада за лакши пут кроз свет одраслих, али је већ сувишно назначити да је стварност окрутнија од свих лоших предсказања којима нам у детињству предочавају и онај мање лепи пут. А та стаза, не само данас, уме много да буде окрутнија према женама. Етапно, у различитим животним раздобљима, представљена је прича једне уметнице – њена градација од „принцезе“ до „вештице“. Суштински, особе са грешкама, али према којој су много грешили.

Ликови у овој представи, како је казала глумица Викторија Степановска Јанкуловска, не репрезентују само једну жену већ проговарају гласом многих у данашњем времену.

– Реч је о жени која се крвнички бори за своје место, професионално да достигне нешто, али која мора да буде жена, мајка, домаћица... А, ако је успешна, нарочито у професионалном смислу, онда се као чињеница, а не само претпоставка узима то да је спавала са ким је требало. Живимо у мушком свету, трудимо се да постигнемо једнакост, међутим реалност је другачија. Тако видимо у представи да је мушко семе добро, а ако нешто није у реду с дететом жена је крива, ако не може да роди, опет је жена крива. Уче нас одмалена да будемо сервилни као жена – сматра она.

Ауторка текста Милене Марковић, како је објаснила Илина Чоревска, у овој драми испричала је своју интимну причу. Оно што је чињеница, ма колико других, различитих женских ликова проговара кроз причу протагонисте, јесте да је оно како ми доживљавамо свет, како правимо изборе, увек ствар личних одлука.

– Да ли ћемо у једном тренутку пољубити жапца и мислити да је принц, или знати да је он жабац, а ипак наставити да га љубимо. Не ради се о особи која нема могућност да промени своју судбину. Она је жена која је паметна, која зна у шта улази – не интуитивно него бира да буде у тим причама у контексту у ком је смештена. Ово можемо да доживимо на различите начине, због тога је у њој присутна демистификација мита. Та жена није жртва. Живот није лепа прича – оценила је Чоревска.

КОНЗУМЕРИЗАМ

Бајке, успаванке су лепе, прављене за децу, али живот није такав – живот је суров, а његовој суровости нас нико не учи – сматра Сандра Грибовска Илиевска. Много лоших избора, путева уче нас да је у питању једна велика борба.

– Када живот прође, остају нам само слике. У представи на један начин јесте отворено и питање уметности. Живимо у 21. веку, када нас преузимају конзумеризам и дигитализација. Театар кризира, уметност се ставља под знак питања, а то је највише због тога што су млади затрпани са превише информација – казала је она.

Светлана Вишњић (*pobjeda.me*, 9. новембар 2023)

Представа прати животни пут једне уметнице, а свака од седам фаза кроз коју она пролази и које су представљене познатим бајкама, дочарава својеврсну иницијацију у свет одраслих и седам метаморфоза њеног пасивног женског принципа.

То је прича о „жени жртви“ која сама, или по савету других, бира да ћути, да занемари, да буде морално и физички злостављана, која схвата да живот није бајка и да, како је то записао Младеновић, у њему постоје и „вештице и зли чаробњаци и опасна чудовишта и да све то може да нас чека, у неким мрачним собама на крају ходника, на крају свега овога“. Али, то је прича и о изборима, о свету који (ни)је за децу, о егзистенцијалним празнинама, о бегу и трагању, о нади и бесмислу, о емоцији и бруталности.

„Најлепше бајке немају поуку, јер оне овде не служе за утеху и за узбуђење – оне припремају за смрт“, записала је Марковићева, а *Брод за лушке* је њен најнаграђиванији текст, текст који никога не оставља равнодушним.

„Имали смо прилику да гледамо позоришни комад који је збиља потресан и у тој дисперзији ликова и радњи осећа се толико елемената и мотива и позоришних, и књижевних, и митолошких, и животних, који збиља човека терају на замишљеност и на кључни моменат катарзе“, казао је уметнички директор Никшићког позоришта и председник Савета Фестивала Јанко Јелић, на почетку разговора са глумцима представе *Брод за лушке*.

(...) „Питање је можемо ли да заштитимо нашу децу. Можемо ли да их предупредимо за оно шта их очекује. Желећи да их превише заштитимо не остављамо им слободу“, истакла је Валентина Грамосли, а њена колегиница Сандра Грибовска Илиевска додаје да бајке јесу лепе, али живот није – он је суров, тежак, он је борба.

„Слободан значи неко ко следи себе без обзира на све. Ја нисам слободна“, поручује у представи жена која тражи себе. Колико је данас слободних људи и какав је то свет који остављамо деци.

„Можда је боље да уместо тога да ли је овај свет за децу, поставимо питање да ли ми остављамо овај свет за нашу децу. Ми остављамо ружан свет за своју децу и то је дефинитивно проблем“, сматра Петар Спиrowsки.

Његов имењак, Петар Горко, закључује да је увек питање избора.

„Избор је најважнији. По мени је избор да се буде човек – не да се буде жена или мушкарац, већ човек.“

Толико лак, и толико тежак избор, јер људи је на овом свету довољно, а питање је колико њих је изабрало да буде човек.

Светлана Мандић (*vijesti.me*, 9. новембар 2023)

WRITER

MILENA MARKOVIĆ

And who is Milena Marković? She was born on 9th April 1974 in Belgrade. She graduated from the Faculty of Dramatic Arts, Department of Dramaturgy, where she teaches today. She drew attention to herself with her graduation play *Pavilions*, which premiered at the Yugoslav Drama Theater at the beginning of the new millennium, directed by Alisa Stojanović. The drama was also performed in Ljubljana and Vienna.

After *Pavilions*, another play by Milena, *Tracks*, was staged at the YDT, directed by Slobodan Unkovski. The piece *The Woods Glisten* premiered in Zurich's Schauspielhaus theater in 2004, and two years later it was staged in Atelier 212 under the direction of Tomi Janežič. For the plays *Simeon the Foundling* and *Boat for Dolls*, which were performed at the Serbian National Theater, she received Sterija's awards, and *The Dragonslayers*, performed at the YDT.

– At the beginning of my career, after *Pavilions*, they immediately put me in a box that I did not like at all, in the box of Belgrade, more precisely New Belgrade slang, so I wanted to do something completely different and I did *Boat for Dolls*, a rather bloody rite of a fairy tale with songs. And the next thing I would do was try something else now.

She also wrote the plays *Children of Joy* and *Five Lives of a Too-Sad Milutin*, both performed at Atelier 212, as well as *Wire* for the National Theater of Pristina, i.e. *On the Darkening Green*, staged by Jovana Tomić at the National Theater in 2019.

Milena's plays were also performed in Germany, Hungary, France, America, Japan, Poland, etc.

In addition to the recognition at the Sterija Festival, she was awarded the "Borislav Mihajlović Mihiz" Award for dramatic creativity, the "Todor Manojlović", "Miloš Crnjanski", "Biljana Jovanović", "Đura Jakšić", and "Pero Despota Stefana" Awards, and the award for the best film scenario at the Fest.

(nova.rs, 25th January 2023)

DIRECTOR

KOKAN MLADENOVIĆ (NIŠ, 1970)

He graduated from the Department of Theatre and Radio Directing of the Faculty of Dramatic Arts in Belgrade, in the class of Miroslav Belović and Nikola Jevtić (1995). He has directed a varied repertoire, with a rich palette of authors, ranging from the Ancient Greeks, Renaissance, Baroque, and modernists to his contemporaries. He was the art director of the "Dadov" Theatre, the resident director and art director at the National Theatre in Sombor, the director of the Drama Department at the National Theatre in Belgrade, general manager of The Atelje 212 Theatre. His plays received awards at all professional theatre festivals in Serbia and important festivals in Hungary, Romania, Bosnia and Herzegovina, Croatia, Montenegro, and North Macedonia. He won the Bojan Stupica Award, a number of the Sterija Festival Awards (for directing, adaptation, and dramatization), the Novi Tvrdava Teatar Award, as well as other significant awards at festivals in Serbia (Užice, Jagodina, Vršac, Paraćin, Negotin, Zaječar) and in the region.

DRAMATURGE

The drama *A Boat for Dolls* brings the essential problems of man to the stage, his fears and existential questions taken from a familiar context – the fairy tale where, as the ancient tragedians did with myth, and put into a new discourse gradually gaining a new identity.

As the author herself will say: "The most beautiful fairy tales have no lesson. Because they do not serve for comfort here and for excitement – they prepare for death."

A Boat for Dolls – in seven plots and seven different settings refers to the seven incarnations of the heroine and the seven metamorphoses of her passive female principle.

Eager to experience life, the little girl opens the door of the forbidden room and suddenly the beasts jump in front of her and her safe world collapses - the world in which mom easily chases the "scarecrows", and

dad can always send the broken toys on the doll ship to some nice place,

This intimate story of a woman – a victim of a little girl who chooses to remain silent on her own or when advised, to neglect, to be morally discredited because she deserved this abuse with her actions.

The woman changes roles and existential statuses incredibly quickly as Alice with an intense desire to escape from the home where you “make a fool of yourself when your grandfather pinches you”: as Snow White – a deluded high school girl between heroin and weapons – a man’s world where everything is charged with sexual services; like Goldilocks, where the toxicity of the patriarchy stands out the most, where as a result we see a young spoiled man unable to live without his parents - and the woman who is in charge of giving birth bears the blame because from the fertilization with his good seed a “defective child” is born; like Paleshka who could not get a prince by kissing an old Toad; so a woman who has no ovaries and is therefore obliged to suffer the Eagle and his whims so that in the end Ivica and Maritsa visit her in the forest as the Witch - the failed artist who will finish this work with her death – waiting for the paper doll ship to sail by.

“Only monsters and artists stay alive, they are talked about and people fear them. Sometimes even those who are well positioned at the beginning do not win, but those who have a miracle. That is why there is an artist in this drama. She has a miracle in her. Except it is a miracle, she is also a monster” – says Marković.

Biljana Krajevská, playwright

REVIEWS

LIFE IS NOT A FAIRY TALE

Both brutally and poetically, director Kokan Mladenović has staged the play *A Boat for Dolls*, based on the award-winning text by Milena Marković. In the performance by the ensemble of the National Theater in Bitola, at times documentary-like, *A Boat for Dolls* is a story about women and devastation – not in the specific positioning of anyone solely as a victim, but a narrative about ingrained expectations, behavioral models, and the consequences of personal choices.

GROWING UP

Fairy tales, in their happy endings, may serve as an initiation or hope for an easier path through the adult world, but it is redundant to mention that reality is harsher than all the bad predictions we were presented with in childhood. And that path, not just today, can be much harsher towards women. Gradually, in different stages of life, the story of an artist is presented – her progression from “princess” to “witch”. Essentially, individuals with faults, but ones they have greatly sinned against.

The characters in this play, as actress Viktorija Stepanovska Jankulovska stated, do not represent just one woman but speak with the voices of many in today’s times.

“It is about a woman who fiercely fights for her place, professionally to achieve something, but who also has to be a woman, a mother, a homemaker... And if she is successful, especially in a professional sense, then it is taken as a fact, not just an assumption, that she slept with whoever was necessary. We live in a male world, we strive for equality, but the reality is different. So, in the play, we see that the male seed is good, and if something is wrong with the child, the woman is to blame, if she cannot give birth, again the woman is to blame. We are taught from an early age to be subservient as women,” she believes.

The author of the text, Milena Marković, as explained by Iliana Čorevska, tells her intimate story in this drama. What is a fact, amidst various, different female characters speaking through the protagonist’s story, is that how we experience the world, and how we make choices, is always a matter of personal decisions.

“Whether we will at one point kiss the frog and think it is a prince, or know it is a frog, yet continue to kiss it. It is not about a person who cannot change their fate. She is a smart woman, who knows what she is getting into – not intuitively but chooses to be in those stories in the context in which she is placed. We can experience this in different ways, hence there is a demystification of the myth in her. That woman is not a victim. Life is not a fairy tale,” says Čorevska.

CONSUMERISM

Fairy tales and lullabies are beautiful, made for children, but life is not like that – life is harsh, and nobody teaches us about its harshness, believes Sandra Gribovska Ilijevka. Many bad choices and paths teach us that it is a great struggle.

“When life passes, all that remains are the pictures. In the play, in a way, the question of art is also raised. We live in the 21st century, where consumerism and digitalization overwhelm us. Theater is in crisis, art is questioned, mainly because young people are overwhelmed with too much information,” she says.

Svetlana Višnjić (*pobjeda.me*, 9th November 2023)

The play follows the journey of animals by an artist, with each of the seven phases she goes through, represented by well-known fairy tales, illustrating her unique initiation into the adult world and the seven metamorphoses of her passive female principle.

It is the story of a “woman victim” who, either on her own or upon the advice of others, chooses to remain silent, to neglect, to endure moral and physical abuse. She realizes that life is not a fairy tale and, as Mladenović noted, that within it there are “witches and evil sorcerers and dangerous monsters, and that all of this could await us in some dark chambers at the end of the hallway, at the end of all of this.” But it is also a story about choices, about a world that is (not) meant for children, about existential voids, about escape and search, about hope and absurdity, about emotion and brutality.

“The most beautiful fairy tales have no moral because they do not serve for comfort and excitement here – they prepare for death,” wrote Marković, and *A Boat for Dolls* is her most awarded text, a text that leaves no one indifferent.

“We had the opportunity to watch a theatrical play that is truly touching, and in that dispersion of characters and actions, there are so many elements and motifs from theater, literature, mythology, and nature, that truly provoke one’s imagination and lead to the key moment of catharsis,” said the artistic director of the Nikšić Theater and president of the Festival Council, Janko Jelić.

(...) “The question is, can we protect our children? Can we warn them about what awaits them? Wanting to protect them too much, we do not give them freedom,” emphasized Valentina Gramosli, while her colleague Sandra Gribovska Ilijevka adds that fairy tales are beautiful, but life is not – it is harsh, difficult, it is a struggle.

“Being free means being someone who follows themselves regardless of everything. I am not free,” says the woman in the play who is searching for herself. How many free people are there today and what kind of world are we leaving for our children?

“Maybe instead of asking whether this world is for children, we should ask if we are leaving this world for our children. We are leaving an ugly world for our children and that is a problem,” believes Petar Spirovski.

His namesake, Petar Gorko, concludes that the question of choice is always present.

“Choice is the most important. According to me, the choice is to be human – not to be a woman or a man, but human.”

Such an easy, yet so difficult choice, because there are enough people in this world, and the question is how many of them have chosen to be human.

Svetlana Mandić (*vijesti.me*, 9th November 2023)